

ЕКОНОМІКА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ ТА ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

УДК 502.12:712.4:330.332

ВПЛИВ «ЗЕЛЕНИХ» ІНВЕСТИЦІЙ НА ЯКІСТЬ МІСЬКОГО СЕРЕДОВИЩА

THE INFLUENCE OF GREEN INVESTMENT ON THE QUALITY OF THE MUNICIPAL ENVIRONMENT

Циганенко О.В.

кандидат економічних наук,
викладач кафедри економіки і управління,
Конотопський інститут Сумського державного університету

Весперіс С.З.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри економіки і управління,
Конотопський інститут Сумського державного університету

Щербина О.В.

старший викладач кафедри економіки і управління,
Конотопський інститут Сумського державного університету

У статті розглянуто проблему викликів, які пов'язані з екологічними проблемами міст, визначено необхідність «зеленого» інвестування в Україну та міські території зокрема. Систематизовано поняття «зелені» інвестиції». Для більшості міських територій України характерна несприятлива екологічна ситуація, зумовлена підвищеними антропогенними навантаженнями, тому виокремлено заходи щодо поліпшення якості міського середовища. Вказано на доцільність збільшення інвестицій, залучення яких дасть змогу отримати результати в трьох вимірах сталого розвитку, а саме забезпечити екологічний, економічний та соціально-культурний ефект, завдяки чому міські території зможуть вийти на якісно новий рівень оточуючого середовища.

Ключові слова: міські території, «зелені» інвестиції, якість міського середовища, заходи, вплив.

В статье рассмотрена проблема вызовов, связанных с экологическими проблемами городов, определена необходимость «зеленого» инвестирования в Украину и городские территории в частности. Систематизировано понятие «зеленые» инвестиции». Для большинства городских территорий Украины характерна неблагоприятная экологическая ситуация, обусловленная повышенными антропогенными нагрузками, поэтому выделены мероприятия по улучшению качества городской среды. Указано на целесообразность увеличения инвестиций, привлечение которых позволит получить результаты в трех измерениях устойчивого развития, а именно обеспечить экологический, экономический и социально-культурный эффект, благодаря чему городские территории смогут выйти на качественно новый уровень окружающей среды.

Ключевые слова: городские территории, «зеленые» инвестиции, качество городской среды, мероприятия, влияние.

The article is devoted to the issue of quality of urban areas that require complex actions to attract necessary resources, develop measures for preservation and modernization of existing potential. However, today the issue of financial resource provision of local self-government remains one of the acutest problems. The analysis of the results of researches of Ukrainian and foreign scientists, as well as statistical data, allowed focusing on the need for green investment in the Ukrainian economy and urban areas, in particular. Urban areas are sources of social, demographic, technogenic and other mechanisms of influence on human habitat and are characterised by considerably high development dynamics that, in its turn, initiate rapid growth of social problems, the concentration of financial flows, environmental degradation, as well as changes in methods of urban economic management. Sys-

tem, process, situational, and ecological and economic approaches applied in the article allowed systematizing and analysing the concept of green investments and determining the priority areas of financing for ensuring the proper quality of the urban area. That said, it should be understood that the quality of the urban environment is considered as "a set of fixed properties of the territory, determining the degree of suitability as a human habitat and the possibility of increasing this degree." The quality of the urban environment is assessed by a system of combined sanitary and hygienic and environmental requirements. The priority areas of investment in cities are green (including energy-efficient) construction; development of environmentally-friendly energy; development of environmentally-friendly transport; improvement of water purification and water consumption systems; use of the carbon market; development of ecological infrastructure, etc. Reduction of the harmful impact on the urban environment and the use of green technologies, as well as the creation of a new society that would be joined by achieving a common goal, will lead to a qualitatively new level of existence.

Key words: urban areas, green investment, quality of urban environment, measures, impact.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Формування нової якості розвитку міських територій стає важливою умовою виходу з кризової ситуації і стабільного соціо-еколого-економічного розвитку країни у цілому. У міському комплексі України зосереджено 69,3% населення, що являє собою величезний потенціал із могутніми трудовими, фінансовими, виробничо-економічними ресурсами та специфічними умовами життя. Сучасний стан міст характеризується значною диференціацією у рівнях розвитку, деяких відмінностях у пріоритетах використання коштів місцевих бюджетів. Реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні спонукає керівництво територіальних громад удосконалювати підходи до визначення пріоритетів розвитку та оптимального використання ресурсів як на перспективу, так і в поточному періоді. Особливої уваги заслуговують екологічні аспекти територіального розвитку, оскільки, згідно з дослідженнями українських учених, найбільшу шкоду навколишньому середовищу спричиняють транспорт, промисловість, енергетика та сільське господарство.

Протягом усіх минулих років питання забезпечення екологічної безпеки в Україні багато декларувалися, але реально не вирішувалися на рівні державного керівництва. Екологічні проблеми накопичуються та консервуються, а чиновники незмінно оперують тезою про відсутність належних коштів у держбюджеті й місцевих бюджетах на вирішення цих проблем.

Саме тому питання дослідження впливу «зелених» інвестицій на якість міського середовища та можливість залучення фінансових ресурсів для забезпечення сталого розвитку міст та країни у цілому є досить актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спираються автори. Вагомий внесок у дослідження проблематики «зелених» інвестицій зробили сучасні вітчизняні та західні науковці: Н. Андреева [1], В. Аніщенко [2], О. Вишницька [3], С. Рассаднікова [4], Г. Дейлі [5] Дж. Холдрен [6]. Проте попри досягнуті здобутки єдиного підходу до визначення поняття

«зелених» інвестицій немає, їхній вплив на якість міського середовища потребує подальшого дослідження.

Формулювання цілей статті (**постановка завдання**). Мета статті – визначення та систематизація поняття «зелених» інвестицій, дослідження проблеми впливу «зелених» інвестицій на якість міського середовища.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Основу екологоорієнтованого розвитку міських територій становлять виважена економічна й екологічна політика та збалансованість чинників, що зумовлюють якість життя мешканців міста. Суттєве значення для збалансованого сталого розвитку має поєднання зростання економіки, підвищення соціальної справедливості та зменшення забруднення навколишнього середовища.

Сьогодні маємо такі показники, які дають змогу визначити стан забруднення довкілля, а також обсяг інвестицій природоохоронного призначення, динаміку та структуру екологічних витрат в Україні (табл. 1).

Аналіз статистичних показників щодо показників забруднення довкілля та обсягу капітальних інвестицій (табл. 1) свідчить про те, що вони не демонструють стійкої тенденції. Капітальні інвестиції та поточні витрати на охорону природного середовища зростають із кожним роком. Якщо розглядати показники утворення відходів, то можна стверджувати, що в 2017 р. вони збільшилися на 70 183,9 тис. т порівняно з 2016 р.

Розглянемо структуру утворення відходів за видами економічної діяльності підприємств і в домогосподарствах (табл. 2)

Як видно з табл. 2, видобувна та переробна промисловість має найбільшу частку відходів.

Проблема забезпечення екологічності господарювання вимагає пошуку раціональних форм, методів, інструментів фінансування природоохоронних проектів та програм. Зважаючи на те, що екологічна проблема є спільною для всіх без винятку міст, об'єктивно необхідним є напрацювання комплексних механізмів її вирішення для досягнення максимально збалансованого рівня взаємодії розвитку економіки та природоресурсної бази.

Таблиця 1

Динаміка обсягу інвестицій природоохоронного призначення та екологічних витрат в Україні за 2013–2017 рр. [7]

Показники	2013	2014	2015	2016	2017
Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами забруднення, тис. т	4295,1	3350,0	2857,4	3078,1	2584,9
Утворено відходів, тис. т	447641,0	355000,4	312267,6	295870,1	366054,0
Поточні витрати на охорону навколишнього природного середовища, млн. грн.	14339,0	13965,7	16915,5	19098,2	20466,4
Капітальні інвестиції, млн. грн.	267728	219420	273116	359216	448462

Таблиця 2

Утворення відходів за видами економічної діяльності підприємств і в домогосподарствах за 2015–2017 рр. [8]

	2015		2016		2017	
	I–IV класів небезпеки	у тому числі I–III класів небезпеки	I–IV класів небезпеки	у тому числі I–III класів небезпеки	I–IV класів небезпеки	у тому числі I–III класів небезпеки
Сільське, лісове та рибне господарство	8736,8	93,6	8715,5	80,6	6188,2	20,3
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	257861,9	37,6	237461,4	30,0	313738,2	39,6
Переробна промисловість	31000,5	404,5	34093,0	449,4	32176,7	498,1
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	6597,5	6,4	7511,5	11,1	6191,7	10,9
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	594,2	3,6	457,4	3,1	408,7	1,4
Будівництво	376,2	1,	300,2	0,7	493,8	1,7
Інші види економічної діяльності	1047,2	40,3	984,6	43,8	998,7	30,9
Домогосподарства	6053,3	0,2	6346,5	2,3	5858,0	2,4

Велике значення в реалізації фінансового забезпечення має, передусім, інвестиційна діяльність. Йдеться як про залучення «зелених» інвестиційних ресурсів, так і про державне фінансування розвитку екологічних орієнтирів.

У контексті дослідження екологічного інвестування для забезпечення якості міських територій перш за все необхідно визначити зміст поняття «екологічні інвестиції». Екологічні інвестиції являють собою «всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються у господарську діяльність і спрямовані на зменшення антропогенної дії на навколишнє середовище, зниження екодеструктивного впливу процесів виробництва, споживання та утилізацію товарів та послуг; збереження, раціональне використання природних ресурсів та покращення природно-ресурсного потенціалу території; забезпечення екологічної безпеки країни,

внаслідок яких досягаються екологічний, соціальний та економічний результати» [1, с. 98].

Як зазначає В. Аніщенко [2], особливість екологічних інвестицій полягає у таких їх характеристиках: вони спрямовані на використання, охорону й відтворення умов щодо підтримки і нарощення природно-ресурсного потенціалу, а також забезпечення екологічної безпеки; об'єкт екологічних інвестицій має загальний для багатьох споживачів і користувачів характер, тому завдання не може бути вирішене окремим суб'єктом господарювання, регіоном чи країною самостійно; такі інвестиції мають здійснюватися з урахуванням властивостей екосистем чи їхніх окремих компонентів до саморегуляції і самовідновлення [2, с. 177].

У широкому сенсі термін «інвестиції» традиційно вчені трактують як ресурси (час, енергія, активи та ін.), що були витрачені з метою отримання переваг у майбутньому. З економічного

погляду інвестиції – це купівля благ, які сьогодні не споживаються, але будуть використані в майбутньому для отримання прибутку. При цьому з фінансового погляду інвестиції розглядаються як грошовий актив, що придбаний з уявленням про те, що він забезпечить прибуток у майбутньому або буде пізніше проданий за вищою ціною [9].

Результати дослідження свідчать, що традиційно «зелені» інвестиції асоціюються та виступають у вигляді соціально відповідальних, екологічних та соціальних інвестицій [10]. З інженерно-технологічного погляду «зелені» інвестиції розглядаються як інвестиції, що спрямовуються на «зелені» технології (очисне обладнання, технології для поводження з відходами, засоби контролю навколишнього середовища та ін.) та чисте виробництво.

Експерти з «Тріодос Банку» визначили «зелені» інвестиції як фінансовий продукт, який гарантує не тільки фінансову вигоду, а й екологічні та соціальні переваги [11]. Слід наголосити, що низка вчених визначає «зелене» інвестування як концепцію, що включає соціально та екологічно відповідальне корпоративне управління, при цьому підкреслюючи, що «зелені» інвестиції – це спосіб зменшення інвестиційного ризику та одночасне сприяння «зеленому» розвитку [12].

Для більшості міських територій України характерна несприятлива екологічна ситуація, зумовлена підвищеними антропогенними навантаженнями, які створюються в результаті функціонування промислових підприємств і містообслуговуючих систем. Якість природного складник міських територій є чинником, що характеризує умови проживання населення й екологічні аспекти функціонування урбоєкосистем. Тому в сучасних умовах розвитку суспільства на глобальному, регіональному й місцевому рівнях важлива комплексна оцінка якості міського середовища, що дає змогу представити екологічну ситуацію в рамках певної території та визначити основні екологічні, соціальні й економічні проблеми. Під поняттям «якість міського середовища» розуміється комплексна соціо-еколого-економічна характеристика міської території, що включає показники оцінки якості за еколого-економічним, соціально-економічним, соціально-екологічним напрямками (що відповідає оптимальному співвідношенню соціо-еколого-економічних параметрів з урахуванням поточного потенціалу міської території) [13]. Удосконалення процесу управління якістю міського середовища дасть змогу уникнути багатьох екологічних проблем. Сьогодні в більшості міських територій розвиток регулюється недостатньо, що призводить до цілої низки екологічних і санітарно-гігієнічних проблем.

Поліпшення стану якості міського середовища досягається за допомогою технічних заходів, серед яких слід виділити:

– перехід на маловідходні та безвідходні технології;

– удосконалення пристроїв очищення джерел забруднення міського середовища: скидів у водойми і викидів в атмосферу, переведення автомобільного транспорту на інші джерела палива, установка глушників, допалювачів, нейтралізаторів на вихлопні гази двигунів і т. д.;

– уведення замкнених циклів по воді для зниження споживання природних ресурсів, багаторазове використання технічних вод для виробничих потреб і т. д.;

– закриття і виведення за межі міста найбільш токсичних виробництв – забруднювачів міського середовища та розвиток екологічно доречних виробництв;

– створення технологічних комплексів із переробки ТПВ, відходів будівництва та знесення, заводів із переробки токсичних відходів виробництва і т. д.

У США, країнах Західної Європи відбувається перехід від адміністративних методів управління якістю міського середовища до економічних. Відмінною рисою таких перетворень є широке застосування економічних регуляторів для заохочення екологічного підприємництва за збереження державного контролю та нормування у цій сфері. Світовий досвід показує, що ринковий механізм забезпечує більш сприятливий економічний клімат для природозбереження, впровадження ресурсо- і енергозберігаючих технологій, аніж жорстке адміністративне. Розроблення принципів відповідальності за користування навколишнім середовищем дає ще одну можливість віднесення вартості забруднення на рахунок того, хто є «заподіювачем» шкоди (принцип «забруднювач платить»), а вартості природних ресурсів – для покриття витрат на їх охорону і відтворення за рахунок споживачів (принцип «споживач платить»).

За оцінками західних економістів, сукупні національні витрати на охорону довкілля, що гарантують збереження якості природного середовища і благополуччя природних об'єктів, повинні становити не менше 10% від ВВП [14, с. 160], проте дані табл. 3 свідчать про те, що в Україні частка капітальних інвестицій на охорону навколишнього середовища є більшою, ніж в Європі, але ефективність їх використання, враховуючи стан забруднення довкілля, значно нижча.

У країнах – членах Європейського Союзу екологічна економіка забезпечує щорічно приріст валової доданої вартості у загальній економіці та займає значну частку в реальному секторі національних економік цих країн, не дарма нині екологічна політика ООН передбачає щорічне інвестування 2% світового ВВП в «озеленення» економіки або «екологічну трансформацію господарства» з метою зменшення викидів вуглецю й ефективного використання ресурсів [14, с. 33].

За оцінками ЮНЕП, потреба у щорічному фінансуванні на «озеленення» світової еконо-

**Частка капітальних екологічно спрямованих інвестицій
у загальному обсязі витрат на охорону навколишнього середовища в Україні
та в країнах Європейського Союзу за 2011–2016 рр.**

Країни	Частка капітальних екологічно спрямованих інвестицій у загальному обсязі витрат на охорону навколишнього середовища в Україні та країнах ЄС по рокам, %					
	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Середнє значення по країнам-членам Європейського Союзу ЄС (28 країн)	29,8	26,6	28,0	29,1	28,5	29,5
Україна	34,9	32,1	29,5	36,3	33,5	35,2

міки становить від 1,05 до 2,59 трлн. дол. США, що становить менш як 1/10 всіх річних світових інвестицій. Найбільший обсяг «зелених» інвестицій у рамках екологічно орієнтованих заходів, передбачених державними пакетами дій із відновлення економіки, припадає на Китай (22 300 млн. євро), Японію (12 300 млн. євро), Республіку Корею (9 300 млн. євро), Францію (5 700 млн. євро), Данію (700 млн. євро), Бельгію (118,8 млн. євро) [16, с. 47].

Питання залучення «зелених» інвестицій для реалізації програм є важливим складником природозбережного розвитку всіх країн світу й України зокрема, особливо в контексті підписання нею Угоди про асоціацію з ЄС. Європейський Союз висуває для учасників високі екологічні вимоги. У середньому заходи, необхідні для дотримання природоохоронного законодавства, оцінюються в 95–145 дол. на душу населення в рік. Це капіталовкладення й експлуатаційні витрати станцій очищення стоків, контроль над забрудненням повітря, експлуатаційні витрати на контроль відходів. У цьому зв'язку питання фінансової підтримки для нашої держави набуває великого значення. Хоча Україна володіє значними запасами природних ресурсів, їх використання в національній економіці є недостатньо раціональним. По-перше, залишається дуже високою ресурсоемність ВВП, яка у два-три рази перевищує середній рівень, притаманний країнам ЄС. По-друге, зберігається низький рівень глибини переробки мінеральної сировини. По-третє, частка порівняно екологічно чистих територій становить лише 7% від загальної площі країни, умовно чистих – близько 8%, мало забруднених – 15%, забруднених та дуже забруднених – відповідно 30% і 40% загальної площі країни [17]. По-четверте, має місце зменшення обсягів фінансування природоохоронної діяльності, що збільшує ризики масштабних техногенних аварій і катастроф. По-п'яте, зменшуються інвестиції у природоохоронне будівництво, а на капітальні вкладення природоохоронного призначення припадає незначна частка загального обсягу інвестицій в економіку України. Це та низка інших чинників впливають на вибір державних рішень стосовно забезпечення ефек-

тивного еколого-економічного розвитку країни та міських територій зокрема.

Для забезпечення належної якості міської території першочергові напрями вкладення капіталу повинні бути в модернізацію житлово-комунального господарства міських територій, яке передбачає реконструкцію житлових будівель, гнучке проектування та будівництво нових енергоощадних житлових споруд із мінімізацією викидів шкідливих речовин, безпечно та чисто відвантаження, вивезення, збереження, утилізацію та переробку твердих побутових та каналізаційних відходів, інвестування у забезпечення чистою водою.

Окрім прямого ефекту, «озеленення» будівельної галузі викликає низку суміжних ефектів: поліпшення комфортності помешкань, продовження терміну експлуатації будівель, зростання зайнятості у суміжних галузях, зменшення споживання імпортованих ресурсів тощо. Можна виділити два напрями реалізації ресурсозберігаючої політики у сфері житло-комунального господарства: заходи, пов'язані з економією ресурсів (сировини, палива, енергії) та заходи, засновані на технологічному зниженні ресурсоемності.

Ще один напрям вкладення капіталу передбачає активізацію галузі з переробки відходів. Відходи, з одного боку, несуть небачені загрози для навколишнього середовища. З іншого боку, відходи можуть бути використані для підвищення конкурентоспроможності виробництва за рахунок скорочення витрат на сировину та їх повторного використання, а також бути джерелом прибутку. Так, досвід Німеччини, яка є світовим лідером за обсягами переробки відходів, демонструє, що індустрія переробки відходів є сферою з річним оборотом понад 50 млрд. євро та забезпечує зайнятість понад 240 тис. осіб. На жаль, в Україні відсутні сучасні підприємства з утилізації та переробки сміття, є лише поодинокі приклади функціонування екологічних підприємств у регіонах.

Нині гостро стоїть питання підвищення енергетичної безпеки держави та усунення екологічних наслідків промислового видобутку традиційних паливно-енергетичних ресурсів. Розвиток альтернативної енергетики здатен суттєво вплинути на розв'язок цих проблем. Вико-

Таблиця 4

Прогнозні обсяги капіталовкладень для виконання програм та заходів щодо освоєння енергії ВДЕ в Україні на період до 2030 р. [19]

Джерела фінансування	Обсяги фінансування, млн. грн.	Обсяги фінансування за етапами, млн. грн.			
		2011-2015	2016-2020	2021-2025	2026-2030
Державний бюджет	24000	23910	34,5	30,5	25
Інші джерела	925598	104292	227027,9	162997,1	431281
Усього	949598	128202	227062,4	163027,6	431306

ристання відновлювальних джерел енергії в Україні має великий потенціал, проте поки що не використовується з огляду на недосконалість вітчизняного законодавства, відсутність сприятливого інвестиційного клімату та державних гарантій, недієздатність правових механізмів і судової системи у цілому.

Одним з основних питань для вирішення проблеми повільного розвитку «зеленої» енергетики в Україні залишається питання визначення джерел фінансування даної галузі. Експерти Інституту відновлювальної енергетики НАН України прогнозують, що провідну роль в освоєнні відновлюваних джерел енергії будуть відігравати недержавні інвестиції (табл. 4).

Нині активне використання альтернативних енергетичних технологій у промисловості неможливе без підтримки держави. Саме уряд шляхом виваженої законодавчої, гнучкої цінової, тарифної та податкової політики має забезпечити життєздатність даного механізму.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Специфічною особливістю «зелених» інвестицій є те, що вони переважно не приносять прямих економічних ефектів, проте соціальні та екологічні наслідки їх реалізації здійснюють вагомий вплив на забезпечення екологічно орієнтованого розвитку світового господарства. Екологічні інвестиції мають свій прояв, насамперед у розробленні та використанні природоохоронного та очисного обладнання; використанні ресурсозберігаючих технологій; створенні матеріальнотехнічної бази для використання у виробничому процесі відновлювальних та екологічно чистих джерел енергії; виробництві екологічно чистих продуктів та розвитку екологічної інфраструктури.

Для переходу міських територій на еколого-економічний розвиток необхідно законодавчо закріпити й запровадити процес екологізації економіки, створивши новий еколого-економічний механізм господарювання. Усі суб'єкти господарювання повинні нести економічну відповідальність за екологічні наслідки своєї діяльності і мати юридично закріплені стимули до зменшення шкідливого впливу на природне життя середовища. Лише за таких умов можна

вивести стан міського середовища на якісно новий рівень, заощаджуючи колосальні кошти, які витрачаються з державного бюджету на ліквідацію надзвичайних екологічних ситуацій, поступово забезпечуючи реальне зростання добробуту людей і сталий екологоорієнтований розвиток.

Передусім необхідно провести наукову експертизу і детальну інвентаризацію екологічно шкідливих виробництв та продукції, що виготовляється ними, на підставі цього вжити рішучих заходів щодо структурної перебудови всього виробничого комплексу України.

Під час визначення перспективних напрямів інвестування, які мають велике значення для економічного зростання і збереження природно-ресурсного потенціалу міських територій, потрібно:

- сконцентрувати інвестиції у галузі, сфери діяльності, від яких можна очікувати максимального результату, найбільш ефективних, зі швидкою і значною віддачею, яка поєднує економічний та екологічний складники;
- здійснювати інвестування у високотехнологічні, інноваційні, ресурсощадні проекти;
- здійснювати державну підтримку інвестицій у галузі, які позитивно впливають на природно-ресурсний потенціал і навколишнє природне середовище, займаються природоохоронною діяльністю та відтворенням природних ресурсів;
- стимулювати приватні інвестиції в екологозбалансовані галузі економіки;
- поліпшувати інвестиційний клімат, державні гарантії, систему пільг для інвестування, яке спрямоване на відновлення якості й оздоровлення навколишнього природного середовища, підвищення ступеня екологічної рівноваги, різноманіття і продуктивності екосистем тощо;
- залучати іноземні інвестиції в інвестиційні проекти, які задовольняють екологічні вимоги, зберігають і відтворюють природно-ресурсний потенціал;
- урахувати тенденції світового розвитку під час визначення і вибору пріоритетних напрямів інвестиційної політики, оскільки нинішній етап розвитку світової економіки пов'язаний зі структурними змінами в економіці постіндустріальних країн.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Андреева Н.Н. Экологически ориентированные инвестиции: выбор решений и управление. Одесса : ИПРЭИ НАН Украины, 2006. 536 с.
2. Аніщенко В.О. До питання щодо удосконалення теоретико-методологічних засад екологічного інвестування. *Актуальні проблеми економіки*. 2007. № 8(74). С. 175–183.
3. Вишницька О.І. Екологічні інвестиції: сутність, класифікація, принципи та напрями реалізації. *Вісник Сумського державного університету. Серія «Економіка»*. 2009. № 2. С. 51–58.
4. Рассаднікова С.І. Стратегія і тактика екологізації інвестиційної діяльності. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2005. Вип. 15.6. С. 396–402.
5. Daly H. *Ecological economics: Principles and applications* N.Y., 2010. 544 p.
6. Henningsen C. Managing Ecological Investment Risk. *GreenMoney Journal*. 2011. № 82. P. 1–4.
7. Україна – 2017 : статистичний збірник / Держ. комітет статистики України. Київ, 2018.
8. Статистичний щорічник України за 2017 рік / Держ. комітет статистики України. Київ, 2018.
9. Investment. (2018). Investopedia. Retrieved from. URL : <https://www.investopedia.com/terms/i/investment.asp#ixzz5LVfUJt3b>. (дата звернення: 13.11.2018).
10. Inderst G., Kaminker C. and Stewart F. (2012), Defining and Measuring Green Investments: Implications for Institutional Investors' Asset Allocations, OECD Working Papers on Finance, Insurance and Private Pensions № 24, OECD Publishing. URL : <http://dx.doi.org/10.1787/5k9312twnn44-en> (дата звернення: 05.01.2018).
11. Green Investment. (2018). World Green Economy Council. Retrieved from. URL : <http://wgeco.org/green-investment/> (дата звернення: 03.08.2018).
12. Summary of Stream 5: Our green future: green investment and growing our natural assets. Retrieved from URL : http://www.fao.org/fileadmin/user_upload/rap/Asia-Pacific_Forestry_Week/doc/Stream_5/Stream_5_Summary.pdf.
13. Циганенко О.В. Стратегії соціо-еколого-економічного розвитку міських територій : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.06 «Економіка природокористування та охорони навколишнього середовища» ; Сумський державний університет. Суми, 2016. 22 с.
14. Варламова С.І. Особливості екологічного інвестування в національній економіці. *Інноваційна економіка*. 2016. Вип. 1–2(61). С. 158–162. URL : www.irbis-nbuv.gov.ua/.../cgjirbis_64.exe? (дата звернення: 15.01.2017).
15. Eurostat: Environmental protection expenditure in Europe. – detailed data (NACE Rev. 2) [env_ac_exp1r2]. URL : <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>. (дата звернення: 02.11.2017).
16. Орлова Н.С. Зелена економіка в умовах сталого розвитку України. *Менеджер*. 2015. № 1. С. 45–50.
17. Didukh V. (2011) Ecologization of innovative activity in accordance with requirements of sustainable development of society. *Efektivnist' derzhavnoho upravlinnia*. Vol. 27. P. 359–369.
18. Проблемы инвестиционного менеджмента в природоохранной деятельности : монография / Б.В. Буркинский и др. Одесса : ИПРЭИ НАН Украины, 2001. 232 с.
19. Перспективи розвитку відновлюваної енергетики в Україні до 2030 року. URL : http://saee.gov.ua/sites/default/files/UKR%20IRENA%20REMAP%20_%202015.pdf.